

KOTORSKE LISTINE (2)

Jovan J. Martinović

In the second part of the selection of documents from the medieval Kotor we are publishing: a treaty on peace between Omiš and Kotor; a contract between Dubrovnik and Kotor on commissionership and the need for having valid documents; decree on the internal trade in Kotor under the rule of the Nemanjić dynasty; gift of the empress Constantis to the people of Kotor; decision on securities; typical introduction in documents from the end of the 12th century; decree of the city council on the management of public affairs; a document on relations between the clergy and the city government; gift of the bishop Bovalis; provision on composing documents; inscription of a new church from the 13th century; decision on the obligation of shipping companies to give contributions to the bishop and a ban on dealing with St. George Monastery in front of Perast.

3. 1167. godine:

Ugovor o miru između Omišana i Kotorana

Ova isprava je ustvari najstariji dokument o pomorstvu Kotora, koji je kasnije gotovo cjelokupnu svoju ekonomiju i egzistenciju temeljio na pomorskoj i prekomorskoj trgovini i privredi.

Isprava nije sačuvana u originalu već u kasnijim štampanim prepisima, a u svima se pojavljuje izraz „vicecomes“ (u dativu: „vicecomiti“), što je – na osnovu prethodne isprave o posvećenju oltara katedrale Sv. Tripuna i pomena priora (gradskog kneza) Vite – ispravljeno u: „Vite comiti“ (odnosno, „knezu

¹ Martinović Jovan, *Iz kotorskih isprava XII vijeka*, Godišnjak Pomorskog muzeja Kotor, XIII, Kotor, 1965, str.149-152. Prihvaćeno u: *Istorija Crne Gore* (dr. Jovan Kovačević), I, Titograd, 1974, str. 420.

Viti“), te kao takvo prihvaćeno¹.

Smičiklas, Codex, II, str. 116, br. dok. 109;

Lucius, Inscriptiones, 60;

Farlati, Illyr. sacr., VI, 434;

Wenzel, Cod. Arpadianus, VI, 114;

Kukuljević, Codex, II, 79.

**Ego Nicola kenesius Alemuyssii una cum meis consangv-
neis et cum omnibus, qui sub meo dominio sunt, iuramus
tibi, Vite, comiti Catharino, et omnibus Catharinis qui sub
vestro dominio sunt, super dei euangelia, salua fide et bona
intentione, ut ab hodierna die nos et nostri successores vobi-
scum et vestris successoribus puram et rectam pacem habe-
mus, absque dolo, usque ad nonam generationem; et si
Catharinus conduxerit nauem et fecerit nobis iustitiam, nul-
lam lesionem ei faciemus, et a Malonta² usque Tracti³, si
uiderimus nauem que Catharum uenire uoluerit, nullum
damnum ei faciemus. Sic deus nos adiuuet et hec sancta dei
euangelia. Anno millesimo CLXVII.**

P r i j e v o d:

Ja, Nikola, knez Omiša sa mojim srodnicima i sa svima koji su pod mojom vlašću, kunemo se tebi, Viti, knezu Kotora, i svim Kotoranima koji su pod vašom vlašću, na Božje jevandjelje, u zdravoj vjeri i u dobroj namjeri, da ćemo od današnjeg dana mi i naši nasljednici sa vama i vašim nasljednicima imati čisti i pravi mir, bez prevare, sve do devete generacije; i ako Kotoranin dovede brod i sa nama ispravno postupa, nikakvu mu štetu neće-

² Farlati, l.c.: **Malonto** (Molunat).

³ Farlati, l.c.: **Trasti** (Trašte).

mo učiniti, i ako od Molunta do Trašta vidimo brod koji u Kotor namjerava doći, nikakvu mu povredu nećemo napraviti. Tako nam pomogao Bog i ovo sveto Božje jevanđelje. Godine Gospodnje 1167.

(Preveo takođe: Milošević A, o.c., str. 68-69)

Do kontaminacije imena kneza Vite („Vite comiti“), pomenutog u prethodnoj ispravi iz 1166. godine sa titulom „prior“, sa pojmom: „vicecomiti“, došlo je svakako uslijed slične grafije slova „C“ i „T“, kao i lošeg čitanja originalnog dokumenta. Takođe je nelogično da bi knez Nikola (Kačić) iz Omiša, grada poznatog po svojim gusarima, polagao svečanu zakletvu na Božje jevanđelje pred zamjenikom kneza („vicecomes“) grada Kotora. Ovaj gradski činovnik inače se pominje jedino u citiranoj listini iz 1167.godine i u jednom poglavlju Statuta grada Kotora⁴.

4. 1181, 20. septembra, u Dubrovniku:

Ugovor između Dubrovčana i Kotorana

Original ove isprave nalazi se u Dvorskom arhivu u Beču, sa dva prepisa (Cattaro 163. 5. 427/65), kako donosi Smičiklas, koji ga je svakako čitao.

Smičiklas, Codex, II, str. 179, br. dok. 177;

Ljubić, Listine, I, 11;

Kukuljević, Codex, II. 123.

In anno dominice incarnationis millesimo centesimo octogesimo primo, indictione quintadecima, vicessimo die mensis septembris, in Ragusio.

Comes Triphon dominator Catari veniens Ragusium cum Dabrio et Johanne de Dabro et Bolla de Sazauezo, Blasio de

⁴ Sindik Ilija, *Komunalno uređenje Kotora od druge polovine XII do početka XV stoleća*, Beograd, 1950, str. 98.

Fancello et Buticio de Poto ad pacem firmam in eternam tenendam hoc statuerunt ex parte totius Catari cum Flascono et tota communitate Ragusina, ut quicumque Raguseus uel Catarinus crediderit sua, primum videat cui credat, et dum crediderit, super alium non valeat tenere se nisi super debitore suo, ut pignores non sint infra Ragusium et Catarum. Et quicumque Raguseus uel Catarinus iustitiam quesierit, cum carta de communi civitatis vadat ad querendam iustitiam, et rediens ad ciuitatem suam cartam adducat de communi ciuitatis, de iniusto uel iustitia, quod perpressus fuerit, cum carta uadat et cum carta redeat. Nulli credatur nisi cartam habuerit de communitate ciuitatis.

P r e v o d:

Godine od otjelotvorenja Gospodnjeg hiljadu sto osamdeset prve, indikcije petnaeste, dvadesetog dana mjeseca septembra, u Dubrovniku.

Knez Tripun, gospodar Kotora, došavši u Dubrovnik sa Dabrom i Ivanom Dabrovim i Bolom Sazavezom, Blažom Fancelom i Buticiom Potom, da čvrsti mir u vječnosti održe, ovako su odlučili od strane čitavog Kotora, sa Flaskonom i čitavom opštinom Dubrovnika, da ako bilo koji Dubrovčanin ili Kotoranin hoće da povjeri svoje, neka prvo vidi kome će povjeriti, a ako bude pozajmio, ne može od drugoga potraživati osim od svoga dužnika, i neka ne bude zaloga između Kotora i Dubrovnika. I ako bilo koji Dubrovčanin ili Kotoranin bude tražio pravdu, neka ide sa ispravom gradske opštine da traži pravdu, a vrativši se u svoj grad neka sačuva ispravu gradske opštine, o nepravdi ili pravdi, koju bude pretrpio, sa ispravom neka ode i sa ispravom neka se vrati. Neka se nikome ne vjeruje ako nema ispravu gradske opštine.

(Preveo i: Milošević A., o.c., str. 69)

Tipičan primjer ugovora o povjerilaštvu i potrebi pošedovanja pravovaljanih dokumenata, neophodan za odnose između dva značajna trgovačka centra kakvi su bili Dubrovnik i Kotor toga vremena.

Vrlo je karakteristično da se u ovom ugovoru kao **vladalac** („dominator“) Kotora javlja knez Tripun, budući da svega pet godina kasnije, Kotor potpada pod dominaciju srpske države Nemanjića, kako će se videti iz sljedeće isprave. Pored njega pominju se kotorski poslanici Dabro i Ivan Dabrov, svakako članovi, odnosno, eponimi stare kotorske porodice Dabro, zatim jedino ovđe spomenuti Bola de Sazavezo i Blažo Fancelo, dok bi Buticije de Poto, nedovoljno čitko napisan, mogao da bude član ili eponim kasnije poznate kotorske vlasteoske porodice Euticio, dok su njihovi sagovornici i supotpisnici ugovora Flaskon, svakako knez Dubrovnika, i čitava opština dubrovačka.

5. 1186. godine, mjeseca januara, u Kotoru:

Jura, setnik župana Nemanje, propisuje neke odredbe

Oko 1170. godine vrhovnu vlast u Raškoj preuzeo je Stefan Nemanja, davši na upravu svojoj braći: Stracimiru oblast oko Zapadne Morave, a Miroslavu Hum i dio Polimlja. Nakon smrti moćnog vizantijskog kralja Emanuela Komnena, 1180. godine, iskoristivši rasulo u Vizantiji, Nemanja je počeo da širi svoju državu prema istoku (do Velbužda) i jugu (do Skopja i Prizrena) ali je najviše uspjeha imao u Primorju đe je, poslije smrti kralja Bodina, dotadašnja dukljanska država bila uništena unutrašnjim trzavicama. Nemanja je do 1185. godine osvojio grad Skadar i okolne manje gradove Danj, Sardu, Drivast, Svač, kao i Ulcinj i Bar, koje je djelimično razorio i iz njih išćerao Vizantijce, dok je Kotor poštedio i u njemu, navodno, imao svoj dvor.

Doljenavedenu ispravu diktirao je Nemanjin predstavnik, setnik Jura, zajedno sa trojicom gradskih sudija, koje je postavljao

župan. Ispravu je Smičiklas donio prema starom ritualu crkve Sv. Tripuna, napominjući da se ova listina pominje i u rukopisu JAZU (HAZU) u Zagrebu: „Catharensia Miscellanea“, II, b. 25, str. 308.

Smičiklas, Codex, II, str. 198, br. dok. 194;

Rad JAZU, I., 127-8;

Kukuljević, Codex, II, 135.

In nomine eterni dei et saluatoris nostri Jesu Christi. Anno millesimo centesimo octuagesimo sexto, mense ianuario, tempore domini nostri Nemanne, iupani Rasse

Ego Jurha setnicus, directus in civitate Cataro a predicto magno iupano, una cum iuratis iudicibus ab ipso constitutis: Junio Sergii, Jacobo Boce, Petrolino Gregorii, et cum omnibus nobiles Catarensibus ... sub pulsatione campane ... ut ab hodierno die in antea, si quis ex nostris concivibus emerit de aliquo servo palas vel arundines siue salices, det sex michalatos⁵, de quibus unum accipiat comes ciuitatis et quinque dentur ad utilitatem ecclesie sancti Trifonis. Et servus qui habet iubbatum, vendat palam siue in porta, uel dominus eius interogetur. Et super servum, qui furtum fecerit non possit plus dari iudicatura nisi duo uel tres perperi⁶; super liberum autem detur iudicatura quantumcumque datori iudicature placuerit.

P r i j e v o d :

U ime vječitoga Boga i Spasitelja našega Isusa Hrista. Godine

⁵ **Michalatoa**, vizantijski novac XII vijeka, vrijednosti jednog srebrnog groša.

⁶ **Perper** nikada nije bio kovan kao moneta, već je služio kao obračunska jedinica i sadržavao u sebi 12 srebrnih **groševa**, a svaki groš 30 bakrenih **folara**.

hiljadu sto osamdeset šeste, mjeseca januara, u vrijeme gospodara našeg Nemanje, župana Raške.

Ja Jura setnik, upućen u grad Kotor od rečenog velikog župana, zajedno sa zakletim sudijama, od **istoga** postavljenim: Junijem Sergijevim, Jakobom Boce i Petrolinom Gregorijevim, i sa svim plemićima kotorskim ... uz zvonjavu zvona ... da od današnjeg dana u naprijed, ako neko od naših sugrađana bude kupio od nekog sluge (roba ?) drvenu građu ili trsku ili drvo vrbe, neka plati šest mihalata, od kojih će jedan uzeti knez grada, a pet će se dati u korist crkve Sv. Tripuna. A sluga (rob ?) kome bude naloženo mora da prodaje drvenu građu samo na vratima, ili će njegov gospodar biti optužen. A slugi koji ukrade, ne može se izreći presuda osim dva ili tri perpera; prema slobodnome pak neka se izrekne presuda koliko god davaocu presude bude dovoljno.

(Preveo /sa greškama/ i: Milošević A., o.c., str. 69)

Iako relativno kratka, ova odluka setnika Jure, sa sudijama koje je postavio veliki župan, i sa plemstvom grada, što bi moglo da predstavlja tzv. Veliko vijeće, puna je nejasnoća, naročito u prvom dijelu. Naime, teško je pretpostaviti da bi prodaja drvene građe, trske i vrba od strane slugu (robova ?) predstavljala neku vrstu krivičnog djela, kažnjivog sa šest vizantijskih novaca zvanih „mihalatos“. Ostale odredbe ove odluke su jasnije i prihvatljivije.

6. 1195. godine, mjeseca novembra, u Palermu:

Darovnica carice Konstance Kotoranima

Ova listina sadrži, između ostalog, i darovnicu rimske carice i kraljice Sicilije, Konstance, brodarima grada Kotora o oslobođanju od plaćanja taksa u Apuliji. Pošto se najveći dio ove listine odnosi na uređenje odnosa unutar Arhiepiskopije grada Baria, na čijem je tronu tada sedio Doferije, a u čijem se sastavu nalazila kotorska Biskupija, to će se ovdje donijeti samo uvo-